

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
Zakład Projektowania Architektonicznego i Urbanistycznego
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
00-659 Warszawa, ul. Koszykowa 55
tel. + 48 605 938 088

Recenzja pracy doktorskiej

Pani mgr inż. arch. **Małgorzaty Mader**

pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych. Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

opracowana na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej.

pod kierunkiem

promotora, **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**,
promotorki pomocniczej **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**.

Podstawa formalna opracowania:

Rozprawa doktorska mgr inż. arch. **Małgorzaty Mader** pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych. Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"* została opracowana na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej. Praca została napisana pod kierunkiem promotora prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha oraz promotorki pomocniczej dr inż. arch. Marii Dankowskiej.

Recenzję sporządzono na zlecenie Przewodniczącego Rady do spraw Stopni naukowych w dyscyplinie Inżynieria Lądowa, Geodezja i Transport,

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Architektura i Urbanistyka Politechniki Łódzkiej, prof. dr hab. inż. Dariusza Gawina.

Zawartość i układ rozprawy

Otrzymane materiały – tekst i fotografie, tabele i rysunki w formie wydruku oprawione w formie A4. Fotografie, mapy i schematy - kolorowe. Praca posiada 402 strony, została starannie podzielona na kilka rozdziałów, zaczynając od uzasadnienia wybranego tematu, omawiając przedmiot, stan badań, cel i metodykę badania, a także prezentując problem oraz tezy rozprawy. Kolejne części skupiają się na badaniu kontekstu i oddalenia mieszkańców, niderlandzkich modeli kooperacji mieszkaniowej. Kolejny rozdział dotyczy problemu partycypacji w kontekście problematyki mieszkaniowej w Polsce. W zakończeniu pracy - podsumowanie. Pracę kończą konkluzje podsumowujące osiągnięcie celów pracy doktorskiej, Bibliografia, Spis źródeł ilustracji, Spis schematów, Spis tabel, Wykaz skrótów.

Praca doktorska została starannie podzielona na kilka rozdziałów:

Struktura rozprawy doktorskiej jest podzielona na następujące sekcje: **Wprowadzenie, Wstęp:** 1. Uzasadnienie wyboru tematu i jego aktualność, 2. Przedmiot i cele pracy, 3. Główna teza oraz hipotezy pracy, 4. Stan badań. Literatura podmiotu badań, 4.1. Literatura polska, 4.2. Literatura zagraniczna, 4.3. Rola pracy w kontekście stanu dotychczasowych badań, 5. Ogólna metodologia opracowania, 6. Struktura pracy, 7. Wprowadzenie aparatu pojęciowego.

Rozdział I: Kontekst oddolnego i partycypacyjnego mieszkalnictwa, 1. Europa ku idei kooperatywności mieszkaniowej. Osadzenie Niderlandów i Polski w kontekście europejskich ruchów społecznych i architektonicznych; 1.1. Europejskie ruchy kooperatywne i projekty dobrego sąsiedztwa w miastach wynikające z przedwojennego kryzysu mieszkaniowego, omówione na wybranych

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

przykładach, 1.2. Powojenny uniwersalizm - kooperacja scentralizowana, 1.3. Kooperacja zindywidualizowana - sąsiedztwo partycypacyjne.

Rozdział II: Niderlandzkie modele kooperatywności mieszkaniowej 1. Słowniczek pojęć, 2. Niderlandzka polityka mieszkaniowa, a prawo do samoorganizacji procesów budowlanych, 2.1. Pierwsze towarzystwa mieszkaniowe, 2.2. Walka o „prawo do miasta”. Wzrost ruchów spółdzielczych i lokatorskich, 2.3. Eksperymenty mieszkaniowe II połowy XX wieku, 2.4. Prywatyzacja mieszkalnictwa i początki zelfbouw, 2.5. Podsumowanie, 3. Miasto Amsterdam dla rozwoju kooperatywności mieszkaniowej, 3.1. Amsterdam jako część systemu. Amsterdam 2050: ludzka metropolia, 3.2. Amsterdam: Agenda Mieszkaniowa 2025, 3.3. Kooperatywność mieszkaniowa a wymagania polityki zrównoważonego rozwoju, 3.4. System dla kooperatywności, 3.5. Problematyka społeczno-mieszkaniowa a partycypacja, 3.6. Podsumowanie, 4. Modele kooperatywności mieszkaniowej w Niderlandach na przykładzie Amsterdamu, 4.1. Metodologia opracowania, 4.2. Model Ko-kreacja, 4.3. Model Klushuis, 4.4. Eko wioska w mieście, 4.5. Grupy budowlane CPO i MO, 4.6. Podsumowanie. Problematyka architektoniczno-przestrzenna i czynniki na nią wpływające, 5. Wnioski z rozdziału II. Odniesienie do hipotez związanych z rozdziałem, 5.1. Wnioski do hipotezy I, 5.2. Wnioski do hipotezy 2, 5.3. Wnioski do hipotezy 3, 5.4. Wnioski prowadzące do ostatniego rozdziału.

Rozdział III: Modele niderlandzkie w odpowiedzi na problematykę mieszkaniową w Polsce. Perspektywy rozwoju partycypacyjnych form projektowania budynków wielorodzinnych, 1. Modele niderlandzkie w odpowiedzi na problematykę mieszkaniową w Polsce. Perspektywy rozwoju partycypacyjnych form projektowania budynków wielorodzinnych. Rekomendacje dla gmin, 1.1. Metodologia opracowania, 1.2. Kooperatywy i partycypacja w rewitalizacji budynków mieszkalnych. Potencjał rozwoju modelu Klushuis w Polsce, 1.3. Kooperatywy jako odpowiedź na kryzys mieszkaniowy, 1.4. Model Ko-

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

kreacji w kontekście perspektyw dla spółdzielni mieszkaniowych i Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych (w tym TBS), 1.5. Podsumowanie, 2. Wybrane aspekty problematyki projektowej w kontekście perspektyw rozwoju procesów współprojektowania architekta z przyszłymi mieszkańcami, 2.1. Metodologia opracowania, 2.2. Praktyka pracy z klientem grupowym, 2.3. Role architektów w projektach kooperatywnych, a edukacja przyszłych projektantów, 2.4. Podsumowanie, 3. Wnioski z rozdziału III. Odniesienie do hipotezy, 4. Zakończenie, 1. Konkluzje podsumowujące dysertację z perspektywy osiągnięcia celów pracy, 2. Bibliografia, 3. Spis i źródła ilustracji, 4. Spis schematów, 5. Spis tabel, 6. Wykaz skrótów. Tekst uzupełniony jest licznymi ponumerowanymi ilustracjami. Na końcu książki znajdują się bibliografia, spis ilustracji, spis schematów oraz wykaz skrótów. Monografia ta ma charakter "autentycznej książki", starannie opracowanej z dbałością o detale, co sprawia, że jest nie tylko interesująca do przeczytania, lecz także „przyjemna dla oka”. Recenzent z pewnością z zainteresowaniem przyjrzy się tej publikacji, traktując ją jako zwięzłą i rzetelną analizę.

Uzasadnienie wyboru tematu pracy

Autorka w swojej pracy rozpoczyna od uzasadnienia wyboru tematu, starannie omawiając problemy związane z mieszkalnictwem. Zwraca uwagę na takie kwestie jak globalizacja i technologizacja życia, poczucie izolacji jednostki, anonimowość w społeczeństwie, zabudowa mieszkaniowa jedynie w kontekście zysków oraz priorytet zysków deweloperskich nad jakością mieszkań. Autorka zauważa również brak więzi emocjonalnej z miejscem zamieszkania, wyludnienie miast z powodu możliwości pracy zdalnej oraz brak różnorodności w ofercie mieszkaniowej. Dodatkowo, podkreśla potrzebę dostosowania modelu mieszkaniowego, sięgając po wzorce z rynku zachodniego, których słabe strony można wykorzystać w celu stworzenia bardziej efektywnych rozwiązań.

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

W obliczu ogromnego kryzysu mieszkaniowego i nieodpowiedniej wieloletniej polityki, temat pracy staje się niezwykle aktualny. Dominacja prywatnych deweloperów prowadzi do szkodliwych zjawisk na rynku mieszkaniowym, zwłaszcza w dużych miastach, gdzie zamiast budować biurowce, wznoszone są apartamenty hotelowe oferujące usługi hotelowe, choć w rzeczywistości są to mieszkania o powierzchni zaledwie 16 m². Tego rodzaju deweloperskie praktyki prowadzą do zjawiska gentryfikacji, a brak identyfikacji z miejscem zamieszkania staje się coraz bardziej widoczny.

Przedmiot Badań

W pracy naukowej Autorka przedstawiła następujący zakres badań. Analizuje resocjalizację w Holandii w odniesieniu do partycypacji mieszkańców w procesie decyzyjnym. Ciekawe jest porównanie przekładu badań na sytuację w Polsce. Zakres pracy jest bardzo aktualny. W obszarze partycypacji, a więc nauk socjologicznych, Autorka sięga do szerokiej literatury zarówno polskiej, jak i zagranicznej. Przegląd zakresu i przedmiotu badań recenzentka uważa za niezwykle staranny i uzasadniony w podejmowanych działaniach naukowych.

Cel badań

Praca doktorska stawia tezę, że procesy partycypacyjne nie stanowią zagrożenia dla jakości architektury, lecz otwierają drogę do odważniejszych rozwiązań przestrzennych i estetycznych, w porównaniu do standardowych modeli deweloperskich zdominowanych przez finanse. Głównym celem pracy jest nie tylko analiza procesów partycypacyjnych i oddolnych oraz architektury wynikającej z tych procesów, lecz także definiowanie roli architektów na przykładzie wybranych inwestycji zrealizowanych w Amsterdamie. Główne cele dysertacji obejmują:

1. *Badanie rozwoju inicjatyw partycypacyjnych mieszkaniowych w Holandii, ze szczególnym uwzględnieniem Amsterdamu. Analiza działań politycznych i procesów*

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

społecznych prowadzących do wzrostu zainteresowania takimi sposobami pozyskiwania zasobów mieszkaniowych. (s.20)

2. Ocena architektury wielorodzinnej wynikającej z procesów partycypacyjnych w zależności od lokalizacji w Amsterdamie. (s.20)

3. Analiza różnorodnych przykładów procesów prowadzonych z istotnym udziałem przyszłych mieszkańców, mająca na celu ukazanie możliwości rozwoju programu mieszkaniowego w Polsce. (s.20)

4. Zdefiniowanie roli architekta w procesach partycypacyjnych i współpracy z klientem prywatnym w grupach kooperatywnych, wraz z oceną perspektyw i zagrożeń związanych z projektowaniem w opisywanych modelach. (s.20)

Doktorantka podkreśla potrzebę zróżnicowania modeli inwestycyjnych w celu stworzenia różnorodnych budynków mieszkalnych w Polsce. Analizowane są możliwości poprawy jakości środowiska życia w miastach, zwłaszcza dla sektora mieszkań socjalnych i komunalnych, a także rzadziej badane możliwości rozwoju inwestycji grup kooperatywnych dla budynków wielorodzinnych. Praca wskazuje na istotność procesów partycypacyjnych oraz rozwój architektury, a także na kluczową rolę architektów w kontekście nowatorskich rozwiązań mieszkaniowych.

Metodologia pracy

Praca doktorska autorstwa Pani Małgorzaty Mader wyróżnia się wszechstronnym podejściem do metodologii badawczej. Wykorzystanie różnorodnych źródeł informacji, zaawansowanych technik badawczych oraz interakcji z ekspertami i mieszkańcami pozwoliło na kompleksową analizę tematu i wniesienie istotnego wkładu w dyskusję na temat partycypacji społecznej w procesach urbanistycznych. Metodologia pracy jest właściwa i ukazuje holistyczne podejście do tematu, co stanowi wartość dodaną dla całego opracowania. Dodatkowo, staranne przygotowanie metodologiczne gwarantuje rzetelność i solidność

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

przeprowadzonych analiz. Autorka z powodzeniem wykorzystuje różnorodne techniki badawcze, takie jak analiza dokumentów, ankiety, pogłębione wywiady oraz modelowanie komputerowe, co przyczynia się do kompleksowego zrozumienia badanego zagadnienia. Praca zasługuje na pochwałę za staranność i zaangażowanie w proces badawczy.

Tezy hipotezy i pracy, problemy badawcze

Praca doktorska prezentuje tezę, że realną alternatywą dla tradycyjnych metod pozyskiwania mieszkań są modele, w których przyszli użytkownicy biorą udział w procesie projektowym i budowlanym. Partycypacyjna natura procesu projektowo-budowlanego poprawia jakość i dostępność mieszkań w budynkach wielorodzinnych, a różnorodność modeli pozwala na rozwiązanie problemów związanych między innymi z rozpadem wspólnot w środowisku mieszkaniowym, adaptacją nieużytkowych przestrzeni oraz tworzenie alternatyw dla mieszkań na rynku deweloperskim. Na podstawie tej tezy sformułowano następujące hipotezy badawcze:

Hipoteza 1: Partycypacyjne modele budownictwa mieszkaniowego prowadzą do powstania wysokiej jakości architektury wielorodzinnej, zróżnicowanych mieszkań i ich dostosowania do indywidualnych potrzeb mieszkańców. (s.21)

Hipoteza 2: Architekt odgrywa kluczową rolę w partycypacyjnym modelu projektowo-budowlanym realizowanym w Amsterdamie. Jego zdolności projektowe, zwłaszcza umiejętności prowadzenia procesu dla klientów prywatnych w grupie, istotnie wpływają na jakość architektoniczną budynku. (s.21)

Hipoteza 3: Aktywność samorządów gminnych w Amsterdamie, w realizacji założeń polityki miejskiej, jest kluczowym czynnikiem katalizującym rozwój ruchów oddolnych i partycypacyjnych. (s.21)

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Hipoteza 4: Organizacja procesów partycypacyjnych i oddolnych w strategiach tworzenia mieszkalnictwa wielorodzinnego w Amsterdamie może stanowić inspirację do stworzenia nowych modeli w Polsce. (s.21)

Praca doktorska wyróżnia się analizą wpływu partycypacji na jakość architektury i dostępność mieszkań, a także przykładą wagę do roli architekta w procesie partycypacyjnym. Badania przeprowadzone w Amsterdamie stanowią cenny wkład w zrozumienie mechanizmów partycypacyjnych w urbanistyce i architekturze, a ich adaptacja do polskiego kontekstu może przyczynić się do rozwoju innowacyjnych rozwiązań mieszkaniowych. Praca wskazuje na potencjał partycypacji społecznej w tworzeniu lepszych warunków mieszkaniowych i na znaczenie aktywnego zaangażowania samorządów w promowaniu takich inicjatyw.

Opis zawartości dysertacji

Praca doktorska została starannie podzielona na kilka rozdziałów, gdzie każdy z nich skupia się na innym aspekcie tematu. Struktura rozprawy obejmuje sekcje takie jak Wprowadzenie, gdzie omówione są uzasadnienie wyboru tematu, cele pracy, główna teza, stan badań oraz literatura przedmiotu. Następnie, rozprawa przechodzi do Rozdziału I, gdzie analizowany jest kontekst mieszkalnictwa partycypacyjnego w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Niderlandów i Polski. Kolejne rozdziały skupiają się na holenderskich modelach kooperatywności mieszkaniowej, od stowarzyszeń po politykę mieszkaniową Amsterdamu. Następnie przechodzi do porównania tych modeli z sytuacją mieszkaniową w Polsce i proponuje rekomendacje dla gmin. Na zakończenie, praca podsumowuje swoje wnioski i prezentuje bibliografię oraz inne materiały dodatkowe. Całość tekstu jest bogato ilustrowana, co sprawia, że prezentacja jest zarówno atrakcyjna wizualnie, jak i merytorycznie wartościowa. Publikacja ta z pewnością zasługuje na uwagę recenzenta, jako solidna i rzetelna analiza tematu.

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Uwagi końcowe

Praca doktorska Autorki stanowi dogłębne badanie analizujące przestrzeń zamieszkiwania w kontekście architektonicznym i procesu partycypacji. Autorka, opierając się na wybranych kryteriach architektonicznych i poza architektonicznych, dokonał kompleksowej analizy architektury związanej z zamieszkaniem, zwracając uwagę na tendencje oraz charakterystyczne cechy przestrzeni mieszkalnych. Przeprowadzone badania wykazały innowacyjne podejście do poszerzania przestrzeni poprzez wykorzystanie rozwiązań eco-home oraz ergonomiczne uwarunkowania przestrzenne. W pracy doktorskiej ukazano mieszkania jako przestrzenie użytkowe, które niosą ze sobą filozoficzne aspekty związane z poczuciem posiadania i przynależności do własnej przestrzeni. Autorka podjęła refleksję nad przestrzenią zamieszkiwania jako odzwierciedleniem wewnętrznych przemyśleń i subiektywnych odczuć, nawiązując do różnych teorii związanych z zamieszkaniem. Analiza ta pozwoliła na głębsze zrozumienie relacji między przestrzenią a jednostką, a także rolę architektury w kształtowaniu sensu przestrzeni w odniesieniu do procesu partycypacji potencjalnych użytkowników.

Praca doktorska Autorki wskazuje na istotne zagadnienia związane z partycypacją i procesami powstawania miejsc zamieszkania w modelu Holenderskim przestrzeni zamieszkania i jej znaczeniem dla jednostki. Wykorzystanie koncepcji otwartego dialogu z mieszkańcami stanowi wartościowy wkład w rozwój dyscypliny architektonicznej. Całościowa analiza przeprowadzona przez autora pozwala na głębsze zrozumienie relacji między użytkownikiem/inwestorem a architektem, a także na refleksję nad znaczeniem przestrzeni w kontekście ludzkiego doświadczenia bycia. Analiza kryteriów architektonicznych i pozaarchitektonicznych w kontekście mieszkań ukazuje aktualne trendy w projektowaniu przestrzeni mieszkalnych, takie jak poszerzanie przestrzeni oraz tworzenie ergonomicznych rozwiązań. Autorka wskazuje na istotne różnice w strukturze mieszkań jedno- i dwupokojowych, co dodaje głębi analizie. Podkreśla również rolę identyfikacji z miejscem i poczucia posiadania w kontekście przestrzeni zamieszkania.

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Autorka podkreśla wpływ architektury na postrzeganie przestrzeni oraz sugeruje, że odkrywanie sensów bytu poprzez dzieła sztuki może przyczynić się do głębszego zrozumienia relacji między ludźmi a otoczeniem. Praca została wykonana z należytą starannością, co jest zauważalne w czytelnych schematach i opracowanych grafikach. Autorka prezentuje szeroki zakres mieszkania, przedstawiając liczne ilustracje stanu istniejącego i zastanego. Analizując sposób prezentacji graficznej, można dostrzec osiem kluczowych elementów, takich jak czynności określające stan zamieszkania, poziom strukturalny, organizacja użytkownika, plastyczność struktury oraz potencjalne wykorzystanie wielowektorowego poszerzenia przestrzeni zamieszkiwania. Wszystkie te aspekty są istotne w kontekście zamieszkiwania.

Wnioski płynące z pracy doktorskiej Autorki stanowią istotny wkład w dyskusję na temat przestrzeni zamieszkiwania, architektury i procesu partycypacji. Analiza kompleksowa oraz refleksja nad relacjami między przestrzenią a jednostką otwierają nowe perspektywy dla rozwoju tej dziedziny.

Praca doktorska Autorki stanowi dogłębne badanie analizujące przestrzeń zamieszkiwania w kontekście architektonicznym i procesu partycypacji. Autorka opierając się na wybranych kryteriach architektonicznych i poza architektonicznych, dokonała kompleksowej analizy architektury związanej z zamieszkaniem, zwracając uwagę na tendencje oraz charakterystyczne cechy przestrzeni mieszkalnych. Przeprowadzone badania wykazały innowacyjne podejście do poszerzania przestrzeni poprzez wykorzystanie rozwiązań eco-home oraz ergonomiczne uwarunkowania przestrzenne. W pracy doktorskiej ukazano mieszkania jako przestrzenie użytkowane, które niosą ze sobą filozoficzne aspekty związane z poczuciem posiadania i przynależności do własnej przestrzeni. Autorka podjęła refleksję nad przestrzenią zamieszkiwania jako odzwierciedleniem wewnętrznych przemyśleń i subiektywnych odczuć, nawiązując do równych teorii związanych z zamieszkaniem. Analiza ta pozwoliła na głębsze zrozumienie relacji między przestrzenią a jednostką, a także rolę architektury w kształtowaniu sensu przestrzeni w odniesieniu do procesu partycypacji potencjalnych użytkowników.

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.*
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Na koniec warto poruszyć dodatkowe zagadnienie związane z mieszkalnictwem w Polsce. Kraj ten posiada duży deficyt mieszkań, a programy mieszkaniowe nie zdołały zrekomensować strat spowodowanych zniszczeniami wojennymi. W krajach zachodnich istnieją systemy ochrony lokatorów i doskonalenia wynajmu mieszkań, co sprzyja mobilności mieszkańców i różnorodności warunków mieszkaniowych. W Polsce natomiast system centralizacji oraz brak ochrony lokatorów wynikają z historycznych uwarunkowań, co wpłynęło na mentalność i przywiązanie do miejsca zamieszkania. Obecnie próby partycypacji mieszkańców są podejmowane, ale mieszkalnictwo wciąż jest determinowane przez warunki rynkowe, a nie zwracamy jeszcze należytej uwagi na jakość przestrzeni czy partycypację. Mam nadzieję, że w przyszłości polityka mieszkaniowa w Polsce będzie uwzględniała bardziej kompleksowe podejście do mieszkalnictwa, zapewniając wysoką jakość mieszkań oraz warunki sprzyjające rozwojowi społecznemu.

Recenzentka zauważyła, że praca powinna być wydana w formie monografii zwartej, a analizy semiotyczne mogą uzupełnić jej treść. Autorka porusza filozoficzne aspekty zamieszkiwania, ale nie zagłębia się kompleksowo w temat przestrzeni. Brakuje uniwersalnej struktury domu, co jest istotnym elementem dla wybitnych myślicieli, takich jak Eliade, Hani i Heller. Ci autorzy uważali, że miejsce zamieszkania jest pierwotnym miejscem świętym dla człowieka, gdzie sacrum i zamieszkiwanie są ściśle powiązane. Dla Eliadego „dom” był pierwszym miejscem realizacji sacrum, podlegającym zasadom tabu, podobnie jak świątynia. Obiekty zamieszkania zawierają elementy sakralne, takie jak stół, światło, woda czy kamień, co może być uzupełnione przez analizę semiotyczną.

Praca doktorantki wnosi interesujący wkład w rozwój architektury, poszerzając zrozumienie relacji między jednostką a przestrzenią mieszkalną. Bogata treść pracy, analizy graficzne, przykłady i doświadczenia autorki podkreślają humanistyczne podejście do projektowania przestrzeni zamieszkania. Analiza autorki przyczynia się do refleksji nad znaczeniem mieszkania jako bezpiecznego i indywidualnego miejsca oraz roli architektury w kształtowaniu sensu przestrzeni. Praca stanowi cenne źródło informacji dla badaczy i praktyków zajmujących się projektowaniem przestrzeni mieszkalnych. Jednakże recenzentka zauważyła brak krytycznego spojrzenia na partycypację w pracy. W niektórych

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

przypadkach słaba partycypacja może prowadzić do dylematów. Z kolei eksperci często decydują o przestrzeniach mieszkalnych, gdzie indywidualne interesy zastępują dobro wspólne. Warto zastanowić się, jak mieszkańcy powinni być zaangażowani w proces decyzyjny dotyczący przestrzeni, a architekci ponoszą odpowiedzialność za kształtowanie tych miejsc. Czy partycypacja jest rzeczywiście narzędziem do osiągnięcia celów osobistych czy też służy do preferowania interesów społecznych? Warto rozważyć, jakie interakcje i interwencje społeczne powinny być uwzględnione w projektowaniu przestrzeni, aby sprostać różnorodnym potrzebom mieszkańców.

Na koniec warto poruszyć dodatkowe zagadnienie związane z mieszkalnictwem w Polsce. Kraj ten posiada duży deficyt mieszkań, a programy mieszkaniowe nie zdołały zrekompensować strat spowodowanych zniszczeniami wojennymi. W krajach zachodnich istnieją systemy ochrony lokatorów i doskonałe wynajmu mieszkań, co sprzyja mobilności mieszkańców i różnorodności warunków mieszkaniowych. W Polsce natomiast system centralizacji oraz brak ochrony lokatorów wynikają z historycznych uwarunkowań, co wpłynęło na mentalność i przywiązanie do miejsca zamieszkania. Obecnie próby partycypacji mieszkańców są podejmowane, ale mieszkalnictwo wciąż jest determinowane przez warunki rynkowe, a nie zwracamy jeszcze należytej uwagi na jakość przestrzeni czy partycypację. Mam nadzieję, że w przyszłości polityka mieszkaniowa w Polsce będzie uwzględniała bardziej kompleksowe podejście do mieszkalnictwa, zapewniając wysoką jakość mieszkań oraz warunki sprzyjające rozwojowi społecznemu.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Opracowanie Pani mgr arch. **Małgorzaty Mader** pod kierunkiem promotora prof. dr hab. inż. arch. **Marka Pabicha**, oraz promotorki pomocniczej dr inż. arch. **Marii Dankowskiej** poświęcona jest analizie modeli powstawania budynków wielorodzinnych w kontekście partycypacji społecznej. Autorka w sposób holistyczny bada procesy projektowania i tworzenia mieszkań skupiając się na udziale mieszkańców oraz inwestorów w tym procesie. Praca ta jest istotna w

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

obliczu rosnącej liczby ludności w miastach oraz zwiększającego się zapotrzebowania na zrównoważone rozwiązania mieszkaniowe.

Doktorantka szczegółowo analizuje przypadki Amsterdamu, który od lat konsekwentnie wprowadza innowacyjne modele mieszkalnictwa oparte na współpracy i partycypacji społecznej. Autorka w ciekawy sposób zestawia te doświadczenia z sytuacją mieszkaniową w Polsce, w kontekście możliwych zmian legislacyjnych związanych z Ustawą o kooperatywach mieszkaniowych. Na uwagę zasługuje staranne opracowanie historycznego kontekstu oraz analiza architektoniczna, która nie tylko ocenia jakość budynków, ale także uwzględnia proces ich tworzenia i rolę poszczególnych uczestników. Praca Pani Mader stanowi istotny wkład w dyskusję nad alternatywnymi formami budowania obiektów wielorodzinnych oraz wpływem partycypacji społeczeństwa na kształtowanie środowiska miejskiego.

Warto podkreślić, że praca doktorska Pani Małgorzaty Mader jest nie tylko dogłębnym studium przypadku Amsterdamu, ale także inspirującym przyczynkiem do debaty nad przyszłością mieszkalnictwa w Polsce. Autorce należą się słowa uznania za profesjonalizm, rzetelność i zaangażowanie w tematykę badawczą. Praca ta stanowi istotne źródło wiedzy dla wszystkich zainteresowanych problematyką urbanistyczną i mieszkaniową. Praca doktorska autorstwa Pani Małgorzaty Mader, ze względu na innowacyjny charakter oraz wartość jej wniosków, zasługuje na publikację w formie zwartej monografii. Zaleca się, aby praca była dostępna w języku angielskim, aby maksymalnie rozszerzyć zasięg i wpływ jej treści na międzynarodowe środowisko akademickie. W ten sposób możliwe będzie dotarcie do szerszego grona czytelników zainteresowanych tematyką urbanistyczną i mieszkaniową oraz inspirowanie dalszych dyskusji i badań w tej dziedzinie. Praca Pani Mader stanowi cenny wkład w literaturę naukową i powinna być doceniona poprzez jej publikację w formie monografii.

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *"Projektowanie zabudowy mieszkaniowej w procesach partycypacyjnych i oddolnych.
Praktyka Amsterdamu jako przykład dla rozwoju modeli kooperatywnego mieszkalnictwa w Polsce"*

pod kierunkiem
Promotora: **prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha**
Promotorki pomocniczej: **dr inż. arch. Marii Dankowskiej**

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji dysertacja jest oryginalnym opracowaniem postawionego problemu naukowego i spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim przez Ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym 1 nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z poz. zm.) w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2018 poz. 261).

Wnioskuje do Rady Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej o przyjęcie rozprawy i **dopuszczenie jej do publicznej obrony oraz zgłaszam pracę do Wyróżnia przyzwanego przez RW PŁ.**

Warszawa, 10 lutego 2024 r.

Prof. nzw. dr hab. inż. arch.
Anna Maria Wierzbicka

WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKA WARSZAWSKA

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW